

To Smugleraffærer.

Af *M. A. Ebbesen.*

Gennem flere Aarhundreder var Kongeaaen Toldgrænse, først mellem to Landsdele inden for samme Rige og senere — fra 1864 — mellem to Riger. Gennem lige saa mange Aarhundreder smugledes der langs Kongeaaen; det var til sidst blevet en Sport, som næsten alle nærboende Mænd, og stundom Kvinderne med, deltog i. Endnu gaar der Sagn om de Puds, man spillede Toldvæsenet, og i Arkiverne findes sikkert Stof til mange spændende Fortællinger. Saaledes findes der f. Eks. i Endrupholms Arkiv nogle gamle, gulnede Papirer vedrørende to Toldsager fra 1750erne.

I Sommeren 1755 havde tre nordjydske Drivere haft Held til at praktisere ikke mindre end 112 Stk. Øksne over Kongeaaen og var paa Vej sydpaa med Flokken. De blev dog alligevel indhentet af Skæbnen; thi Sagen var, at Toldgrænsen ikke bestod af Kongeaaen alene, men et bredt Bælte, der strakte sig en Mil paa hver Side af denne, og i hele dette Omraade kunde man antastes af Toldvæsenets Opsynsmænd. I Bæltet Syd for Kongeaaen var Bønderne fri for at svare Told, naar de drev deres Stude til Husum, Itzehoe og andre Handelsbyer. Dette Distrikt kaldtes derfor Frihedsdistriktet.

For at slippe gennem Distriktet havde de tre Drivere forsynet sig med Attester, der oplyste, at Kvæget var tillagt hos navngivne Mænd i Frihedsdistriktet, nemlig: Momme Melssen i Sdr. Albrecktskou, Chr. Hansen i Sdr. Farup, Anders Jørgensen i Øster Vedsted, Jørgen Lauridsen i Øster Vedsted, Chr. Hansen i Øster Vedsted, Knud Sørensen i Vester Vedsted, Anders Pedersen i Vester Vedsted, Hans Hansen i Vester Vedsted og Jef Jørgensen i Vester Vedsted. Desuden nævnes Peder Farver i Bredebro, der dog maa have boet uden for Distriktet.

Opsynsmændene fattede imidlertid Mistanke og undersøgte Attesternes Rigtighed. Dermed var det straks afsløret, at der forelaa Bedrageri. Der var naturligvis ingen af de navngivne, der kendte til Kvæget, og Driverne maatte vandre den tunge Gang til Arresten, mens Øksneflokken blev konfiskeret.

Den 2. September var Sagen for Hvidding Herredssting, der stadfæstede Konfiskationens Gyldighed og paadømte »de ukendte Ejere« at betale en Bøde paa 1120 Rdl. til »vores Fiscus« (Statskasse). Et sørgeligt Efterspil fik Sagen for den Mand, der havde udstedt de falske Attester, Byfoged og Birkedommer Steensen fra Ribe, idet han suspenderedes fra sit Embede.

Man mente imidlertid ikke, at man var til Bunds i Sagen endnu, og den 16. December 1755 nedsatte Kongen en Inkvisitionskommission, bestaaende af Kaptajn Thøger Reenberg Teilmann til Endrupholm, Amtsforvalter Rasmus Bundesen til Søvig og Dommeradvokat Jens Michael Sonne, sidstnævnte repræsenteret ved Prokurator Andreas Godtfred Schumacher, til at undersøge Sagen nærmere.

Forinden havde Øksneflokkens Ejerman dog meldt sig. Det var en af Lemvigs Borgere, Hr. Abel Raufn; men da han erfarede den strenge Dom, forsvandt

han skyndsomst og lod sig ikke se mere. Retten mødte da op for at tage hans Bo i Besiddelse, men fandt, at der var udstedt en Obligation paa 1150 Rdl. til Oberstløjtnant Molderup paa Vestervig Kloster, hvorfor Boet var pantsat.

Sidstnævnte Omstændighed viste sig at være et nyt Fif. Obligationen var ganske vist undertegnet den 13. August, men var først blevet tinglæst den 26. September. Dommen i Hvidding var altsaa ældre, og det var et Spørgsmaal, hvem der havde først Krav paa Boet: Molderup eller Staten.

Det ligger nær at antage, at Abel Raufn kun har været en Straamand for Oberstløjtnanten paa Vestervig. Der skulde jo dog nogen Formue til at drive saa omfattende en Handel, og Oberstløjtnanten viser sig senere højst uvillig til at betjene Kommissionen. Ved første Indstævning undskylder han sig med, at han er optaget af en »Snapstingsaffære«. Anden Gang undskylder han sig med sit svage Helbred, og tredie Gang sender han en Fuldmagt med den Besked, at han fastholder, hvad han har meddelt i et Brev. Han selv kan ikke rejse uden den »allerstørste hazard«.

I det omtalte Brev (af 23. Juni 1756) skriver Molderup, at Raufn virkelig var ham den Sum skyldig, som Obligationen lød paa. Gælden stammede fra, at Raufn havde købt hans Staldøksne. Gennem flere Aar havde de drevet Handel paa den Maade, at Raufn betalte, naar han havde Penge; men han var altid bagefter og havde til Tider skyldt Molderup 3000 Rdl. Derfor havde han nu søgt Sikring.

Den samme Trafik med at melde sig syg brugte Birkedommer Steensen, der foregav at have paadraget sig »en heftig Brystsyge«, og et af Hovedvidnerne maatte forhøres og edfæstes paa Sengen.

Det var meget sparsomme Oplysninger Kommis-

sionen fik indhentet, og den nølede derfor med at afgive sin Betænkning i Sagen. Den 13. August 1756 maatte Kongen forlænge den fastsatte Tidsfrist. Paa dette Tidspunkt sad de tre ulykkelige Drivere endnu fængslede i Ribe, og Kommissionen indstillede, at de maatte løslades, da de havde siddet et Aar og ikke kunde faa nogen til at stille Kaution for dem. Selv var de fattige og kunde ingen Penge stille til Raadighed. Den 14. August svares der, at sligt ikke kunde tillades. De maatte blive i Arresten, til Sagen var fuldt opklaret.

Imidlertid havde Kommissionen faaet en ny Opgave at løse, idet Kongen den 30. Marts 1736 paalagde den at undersøge en Toldsag i Seem ved Ribe.

Ifølge den kongelige Ordre til Kommissionen sigtedes Jakob Christiansen til Seemgaard for at have ført 38 Stude gennem Tolddistriktet uden at svare Told af dem. Ogsaa her viste det sig, at Toldvæsenet var bestikkeligt, idet Vadstedriderne Jens Knudsen og Claus Pedersen blev angivet som delagtige i Afæren sammen med selve Tolderens Fuldmægtig, Hans Kalhauge.

Ogsaa i dette Tilfælde var der brugt urigtige Attester, og tillige anklagedes Tolderen, Assessor Oluf Schancke i Ribe, for at være gaaet paa Akkord med Smuglerne, idet man havde modtaget en Ducør paa 100 Rdl. for at lade Sagen falde.

For Kommissionen tilstod Jakob Christiansen, at han var skyldig i Toldsviget. Man greb da til det Middel at love ham, at han kunde blive fritaget for Straf, hvis han vilde sige den fulde Sandhed og udpege alle de i Sagen implicerede Personer; men for alle Eventualiteters Skyld lod man ham dog stille Kaution for 1000 Rdl. og for sin Persons Tilstede-

blivelse. Det kunde jo være, at han ikke havde aabnet baret alt.

Forøvrigt var det ikke store Nyheder, man fik frem. En af dem, det gik værst ud over, var Gmd. Christen Nørgaard af Jedsted. Han skyldtes for at have været behjælpelig ved Udsmugling, og d. 24. Juli 1756 foretoges der en Synsforretning og Registrering af hans Ejendom ved Rettens Folk. Da der her nævnes alt, hvad der fandtes paa en mindre Gaard paa den Tid, kan det maaske have sin Interesse at dvæle ved Forretnelsen og sammenligne den med, hvad der i vore Dage findes paa en Bondegaard.

	Rdl.	Sk.
Hus og Bygninger vurderedes til	74	0
Besætningen, der bestod af 4 Heste, 4 Køer, 2 Ungnød og 2 Kalve, vurderedes til	29	32
En hvid Galt fik Ejeren Lov at beholde til Slagtning.		
Redskaberne, der bestod af en gammel Plov med Jern o. a. Tilbehør, en Vogn med Møgsæder og Tilbehør, et Par Jernharver, en gammel dansk Træharve, en Jernfork, to Grebe, tre Træriver, en Tørvespade, en Trægreb, en Skovl, en Maagbaar (Møgbør), et Par Haar Tyrer (Tøjr), en »Skiere Kiste med Knif« (Til Hakelsen), vurderedes til	6	25
Indboet i Stuen, som bestod af en jernbeslaet Egekiste med Nøgle og Laas, samt Klæder, en anden Halvkiste, en Seng med et blaastribet Bolster til Hovedpuden, en blaa og rødtribet ulden Overdyne, et Par Blaargarns Lagener, et		

	Rdl.	Sk.
gammelt blaastribet Bolster til Overdyne, en gammel graastribet Underdyne, et Ege Bord med Krydsfod af Fyr, en Taburet, en klar Kwartbutelje og fem sorte Glasbuteljer, vurderedes til	5	5 ¹ / ₂
Indboet i Dagligstuen, der bestod af et rødmalet Fyrretræsbord, 3 Stole og en Seng med en graa, ulden Underdyne, en hvid Linned Hoveddyne, to Blaargarnslagener og en blaa og hvidstribet Overdyne, vurderedes til	0	37
Køkkenudstyret, der bestod af 2 Tintallerkener, 4 Trætallerkener, 4 Stenfade, en Madkurv, en gammel Jernpande, en Pulver Kværn (Peberkværn), to Ege Halvtønder og 6 gamle Smørbøtter, vurderedes til	0	30 ¹ / ₂
I Bryggerset fandtes et Sulekar, to gamle Stripper, en gammel Spøltønde, en liden Messingkedel, en Kobberkedel, en Karstol og et gammelt Sold, vurderedes til	1	9 ¹ / ₂
Desuden fandtes i et lille Kammer en Seng med Dyner, der vurderedes til	0	15

Ialt 118 Rdl. 10¹/₂ Sk.

Desværre findes Kommissionens afsluttende Betænkning ikke i Arkivet, jeg har da søgt Sagerne Afslutning i Rigsarkivet, uden at det dog er lykkedes mig at finde selve de afsluttende Domme. I Journalen for Aarhus og Ribe Stifter er de forskellige Indberetningers Ankomst til det kgl. Rentekammer noteret, men de tilsvarende Bilag findes ikke i Arkivet. Derimod belyses Udfaldet af den første Sag tilstrækkeligt gen-

nem nogle Skrivelser fra den suspendede Byfoged til Kongen.

Den 12. August 1757 — altsaa over et Aar efter Fristens Forlængelse — afsagde Kommissionen sin Dom i Sagen mod Abel Raufn, Byfoged Steensen m. fl. I det væsentlige blev Dommen fra Hvidding Herredsting stadfæstet. Abel Raufn kaldes endnu Hovedmanden, hvad der dog ikke hindrer Teorien om, at han kun var Straamand for Oberstløjtnanten paa Vestervig Kloster. Det var jo Raufn, der havde begaaet Falskneriet, og altsaa ogsaa ham, der maatte tage Følgerne, selv om hans og Oberstløjtnantens indbyrdes Finansvæsen var af problematisk Natur. Ogsaa i Forholdet vedr. Byfoged Steensen blev Dommen stadfæstet. Kommissionen paalagde ham oven i Købet en Bøde paa 180 Rdl.

Den 29. August satte Steensen sig da til at skrive en Ansøgning til »Stormægtigste Monarch, allernaadigste Arve Konge og Herre«, Hans Majestæt, Frederik d. Femte, om Benaadning. Han karakteriserer Dommen som haard og nærgaaende. Ang. de urigtige Attester skriver han: »Commissairerne har behaget at karakterisere mine paa Embeds Vegne udgivne Attester som falske og derpaa grundet deres Dom — men paa blotte Formodninger og uden Beviser. Jeg haver ved den første afholdte Examinationsforretning som og siden for Commissionen forelagt de mig af Hovedmanden Abel Raufns Broder leverede Attester fra de vedkommende i Frihedsdistriktet, hvorefter jeg skulde udstede mine Attester, og efterdi de ved Frægaenhed af dennem (De omtalte Bønders Benægtelse af at have opfedet de omtalte Øxne) befindes falske, bliver og følgelig mine derpaa grundede (Attester) uefterrettelige, saa Øxnene bør confiskeres med videre. Men fordi de mig tilstillede Attester er og bør være

falske, kan og bør det dog ej siges, at jeg har gjort en falsk Gerning, og at mine udstedte Attester er falske.«

Steensen paastaar altsaa, at det ene og alene er Abel Raufn eller dennes Broder, der har lavet Falskneriet med Attesterne, men kommer i næste Aandedrag i Tanker om, at han har Pligt til at undersøge Ægtheden af de Attester, han modtager. Han fortsætter: »De af vedkommende i Frihedsdistriktet udgivne Attester haver i min Formands Tid aldrig været udstedt paa andre Maader, som det og er bekendt, at det er Bønder, der samme meddeler, og de er lidet vante til formelig at skrive eller paa en Maade, som kunde agtes mere troværdig, og hvad Anstalter Deres Majestæt allernaadigst har truffet om dem, med andet mere til de fornødne Præcauditioners Tagelse, haver jeg til Commissionens Begyndelse været uvidende om, siden jeg af min Formand i Embedet, der endnu lever, aldeles intet af Reskripter eller andet, mig til Forsigtighed at bruge, har bekommet, hvilket Commissionen er bevidst. Og altsaa kunde der være Anledning til at tage mig som er en ung og til Dels ukyndig Mand i Embedet.«

Det synes en daarlig Undskyldning for en Embedsmand, at han ikke kender de gældende Regler for den vigtigste Del af hans Arbejde, og der blev da heller ikke taget Hensyn dertil. Efter dette uheldige Sidespring fortsætter Steensen: »Jeg har og tilbudt at bekræfte med Ed, at Mads Jensen haver leveret mig de fremlagte Attester, hvorefter jeg mine skulde udstede, og dette burde jo ikke nægtes mig som sigtet«.

Senere i Brevet: »Allernaadigste Konge! Hvad jeg har forset mig udi, i Henseende til den Forsigtighed, som jeg burde bruge, og som jeg nu er fuldkommen underrettet om saa beder jeg allerydmygst, allerunder-

danigst Deres Kongelige Majestæt af særdeles Kongelig Naade allernaadigst at ville pardonere og tillade, at jeg i mit Embede igen restitueres.«

Derefter beskriver Steensen den Fattigdom, han er kommet i. Under de to Aars Suspension har han været uden Indtægter og er med Kone og 4 smaa Børn »nær ved at undergaa.« Derfor kan han ikke udholde yderligere Proces, men skyder sig ind under Kongens Naade.

Han ventede imidlertid forgæves paa Benaadningen, og i December samme Aar besluttede han sig til at indsende en ny Ansøgning. Denne havde i det væsentlige samme Indhold som den første. Han fremhæver, at han ikke kunde tro andet, end at Attesterne var rigtige, da de forskellige Dyrs Kulør svarede nøjagtigt til det, der var angivet paa Attesterne, og han troede, at han havde med ærlige Folk at gøre, atter en uheldig Udtalelse af en Toldembedsmand.

Heller ikke denne Gang blev han benaadet, og i Marts 1758 havde han ganske opgivet at blive genindsat. Den 2. Marts 1758 opholdt han sig i København. Her indgav han igen en Skrivelse til Kongen, hvori han meddeler, at han med sidste Post har modtaget et Brev fra sin Kone i Ribe. Hun meddeler, at Dommen d. 23. Februar atter er blevet hende forkyndt »til paafølgende Execution«. Steensen anmoder da om, at han maa faa Bøden eftergivet, da han ellers bliver »totaliter ruineret«, idet han i modsat Fald maa sælge alt, hvad Familien har at sidde eller ligge paa, uden at hele Bøden derved kan blive betalt. Derimod nævner han intet om Genindsættelse i Embedet. Han fik dog Tilladelse til at drive Sagførervirksomhed i Ribe og virkede der endnu i Begyndelsen af 60erne.

Det har ikke været mig muligt at finde Afslutningen paa Seem Sagen, men her havde Jacob Christiansen jo selv tilstaaet sin Brøde. Oluf Schancke slap heldigere end Steensen. Han blev i hvert Fald ved med at fungere og døde for øvrigt faa Aar efter, nemlig 1763.
